

Edward Biłos

"Teoria i praktyka nauczania literackiego w szkole"

Biuletyn Polonistyczny 26/4 (90), 108-112

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dzywojennym romansie popularnym". Autorka wykazała, w jaki sposób sprzeczne zamówienie społeczne pod adresem romansu wyrażało się poprzez antytetyczny język opisu erotycznego. Sprzeczność między erotycznym tabu a wymaganiami atrakcyjności owocowała również stereotypową polaryzacją: "anielska uroda", ale "demoniczny seks". Zanalizowane też zostały chwytły narracyjne organizujące, obowiązujący w tekstach romansów model miłości, początkowo sentymentalno-triesticzny, lecz stopniowo (pod naciskiem nowej publiczności) rozszadany przez wulgaryzm. Do typowych cech przedstawiania erotyki należała przewaga opisu nad fabułą, w taki sposób, by szczegóły aktów były kompensowane przestrzenną pomysłowością opisów.

Dr Piotr Stasiński

"TEORIA I PRAKTYKA NAUCZANIA LITERACKIEGO W SZKOLE"
/CZĘSTOCHOWA, 18-19 MAJA 1983/

Konferencja została zorganizowana przez Zakład Literatury i Języka Polskiego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Wśród jej uczestników znaleźli się pracownicy krajowych ośrodków uniwersyteckich i wyższych szkół pedagogicznych, merytoryczni pracownicy oddziałów doskonalenia nauczycieli oraz kuratorów oświaty i wychowania, nauczyciele szkół średnich i podstawowych z miasta i województwa częstochowskiego.

Sejki przewodniczyli doc. dr hab. E. Polański z Uniwersytetu Śląskiego oraz prof. W. Pasterniak z WSP w Zielonej Górze. Przybyłych na seję powitał rektor WSP w Częstochowie, doc. dr hab. W. Brzezina, a cele i szczegółowy program obrac wraz z im-

prezami towarzyszącymi przedstawił Prorektor, doc. dr hab.
E. Polanowski.

Na sesji wygłoszono kilkanaście referatów i komunikatów. Prof. W. S t u d e n c k i (WSP Opole) w referacie "O kulturze literackiej w procesie dydaktycznym" opowiedział się za uwzględnieniem w nauczaniu dwuetapowego odbioru literatury: emocjonalnego, a następnie intelektualnego. Tezę swoją poparł konkretnymi przykładami pozytywnych skutków emocjonalnego przeżywania przez młodzież dzieł literackich (S. Żeromski, J. Tuwim i in.); wskazał też ograniczenia w pełnym odbiorze utworu, wynikające z nacisku określonych metod badań literaturoznawczych (m.in. formalistów, genetyków, strukturalistów i in.). Referent zwrócił uwagę na znaczenie dla dydaktyki literatury prac naukowych kilku znakomitych interpretatorów dzieła literackiego (S. Pigoń, J. Kleiner, J. Krzyżanowski, W. Borowy, W. Kubacki, J.W. Gomułicki, K. Wyka, W. Danek i in.).

Zgodnie z tematem swego referatu "Teoretyczne podstawy kształcenia literackiego w szkole" prof. W. P a s t e r n i a k (WSP Zielona Góra) oparł swoje wywody na trzech zasadniczych przesłankach metodologicznych: a) założeniu o stadialnym rozwoju dyscyplin naukowych ze szczególnym uwzględnieniem dydaktyki literatury; b) założeniu o jedności specjalizacji oraz integracji omawianej dyscypliny praktycznej; c) założeniu o interdyscyplinarnym charakterze dydaktyki literatury jako nauki. Omówił relacje, jakie zachodzą między wiedzą teoretyczną nauczyciela a praktyką nauczania literatury, przede wszystkim zaś: 1) relacje między osiągnięciami literaturoznawstwa a praktyką szkolną; 2) relacje wynikające z nacisku nauk pedagogicznych na wymienioną praktykę; 3) relacje dydaktyki literatury z pozostałymi dyscyplinami naukowymi (psychologią, estetyką, socjologią, prak-

seologią i innymi).

Prof. J. S t a r n a w s k i (Uł.) rozpoczął swój referat ("O chałupniczym warsztacie naukowym nauczyciela-polonisty z prowincji") od gorzkiej uwagi na temat upadku rangi nauczyciela wszystkich stopni nauczania, po czym zajął się zasadami przemysłnego gromadzenia prywatnego księgozbioru przez nauczyciela-polonistę. Pomocą w pilnym śledzeniu nie tylko rozwoju literatury polskiej, ale również rozwoju badań historycznoliterackich jest podtrzymywanie przez nauczyciela kontaktów z profesorami uniwersytetów. Ukoronowaniem zaś jego pracy nad podnoszeniem swych kwalifikacji powinna być jego twórczość naukowa.

Po referatach pierwszego dnia sesji komunikaty wygłosili: dr B. Kubicka-Czekaj (WSP Częstochowa), mgr E. Łągiewka (WSP Częstochowa) oraz mgr L. Jazownik (WSP Zielona Góra).

B. K u b i c k a - C z e k a j w komunikacie "Z zagadnień wychowania estetycznego na lekcjach języka polskiego" przedstawiła wyniki dociekań nad pojęciem "wychowania estetycznego" w sensie etymologicznym, słowotwórczym i porównaczym i na płaszczyźnie koncepcji filozoficznych A. Baumgartena, F. F. Schullera, H. Reada. W związku z tym sformułowała określone wnioski pod adresem praktyki szkolnej.

E. Ł a g i e w k a w komunikacie "Wskazówki metodyczne K. Wojciechowskiego do programu szkoły średniej z perspektywy lat sześćdziesięciu" wykazał aktualność wymienionych "Wskazówek" i niektóre ich wartości, ważne dla współczesnej dydaktyki literatury.

L. J a z o w n i k w komunikacie "O celach nauczania literatury" poinformował słuchaczy o metodach określania celów dydaktycznych w zakresie nauczania literatury.

W drugim dniu sesji referaty wygłosili: doc. M. Łojek (WSP

Bydgoszcz), doc. J. Polakowski (WSP Kraków), dr U. Krauze (WSP Opole) oraz dr E. Biłos (WSP Częstochowa).

M. Ł o j e k stwierdził, że dawniej problem analizy i interpretacji utworu literackiego w szkole nie nastroczał specjalnych trudności, ponieważ istniał model wyjaśniania "twórca - dzieło" i "dzieło - twórca", podczas gdy w najnowszych badaniach literackich pojawiły się tendencje rozluźniające związki dzieła literackiego z jego twórcą. W przekonaniu autora referatu, nie należy rozpatrywać z uczniami utworu literackiego w oderwaniu od biografii pisarza, gdyż zatracą się w ten sposób emocjonalne związki dzieci i młodzieży z literaturą.

J. P o l a k o w s k i w referacie "Praca naukowa z zakresu dydaktyki literatury - problem prawomocności twierdzeń" zwrócił uwagę m.in. na znaczenie wielu naukowo sprawdzonych wzorów pracy dydaktycznej, dostarczanych przez rzetelnie skonstruowane prace naukowe z dydaktyki literatury. Oprócz tego uzyskany naukowo stopień uniwersalności sądów pozwala uniknąć zbyt jednostronnego ujmowania wartości doświadczeń dydaktycznych indywidualnych nauczycieli.

Rozróżnienie pojęć "czynności pojętej" oraz "czynności dokonanej" pozwoliło U. K r a u z e w referacie "Z pogranicza teorii i praktyki nauczania literatury - wybrane problemy" wyłożyć wyniki badań w zakresie empirycznego stosowania teorii systemowego nauczania-uczenia się literatury przez studentów filologii polskiej (nie posiadających wystarczającego doświadczenia dydaktycznego) i nauczycieli z dłuższą praktyką dydaktyczną (studentów studiów zaocznych).

Wychodząc z powszechnie uznanego twierdzenia prakseologicznego, że każdym działaniem praktycznym powinna kierować teoria naukowa, dr E. B i ł o s sformułował w swym referacie

"O nowy model doskonalenia szkolnej praktyki nauczania literatury" twierdzenie, że istotnymi elementami nowego modelu nauczyciela polonisty są: a) odpowiedni poziom motywacji doraźnej i trwałej nauczyciela; b) jego gruntowna znajomość struktury ogólnej teorii nauczania-uczenia się literatury, c) w wystarczającym stopniu opanowane przez niego umiejętności integracyjno-transformacyjne w sensie merytorycznym i metodologicznym, dydaktycznym i pozadydaktycznym, d) niezbędny zasób operatywnej wiedzy merytorycznej i metodologicznej, dydaktycznej i pozadydaktycznej, e) dysponowanie koniecznym repertuarem sprawności kierowania procesem szkolnego poznawania dzieła literackiego, f) dobre znajomość historii dydaktyki literatury ojczyźnej.

Po wygłoszeniu komunikatu "Literatura i region" przez dra S.J. B u k s i ń s k i e g o (WSP Częstochowa) nastąpiła dyskusja.

Uczestnicy sesji wzięli udział w wycieczce do Złotego Potoku (dawnej posiadłości Krasieńskich) oraz do biblioteki klasztornej na Jasnej Górze. Sesji towarzyszyła wystawa naukowych prac jej uczestników, najnowszych publikacji z dydaktyki języka i literatury polskiej i książek artystycznych, użytecznych szczególnie w procesie nauczania literatury.

Dr Edward Biłos